

LECTURA SI COMPREHENSIUNEA – O RELATIE DE RECIPROCITATE

READING AND RELATIONSHIP COMPREHENSION-A RECIPROCAL

CZU: 37.091.3:81`42:028.6

<https://doi.org/10.59295/msdl2025.18>

Elena-Cristina CÎRSTEA,

Doctorandă, UPS „Ion Creangă”, Chișinău, Republica Moldova

Abstract

The process of receiving a literary text, according to C. Șchiopu, involves three essential stages: explanation, comprehension, and interpretation. The first reading serves to discover life themes, the second focuses on understanding the literal meaning, and the third allows for in-depth analysis and the formulation of hypotheses. Comprehension is viewed as a semantic reconstruction of the text, influenced by its complexity and the reader's competencies. Active reading, supported by appropriate strategies, facilitates understanding, while passive reading can lead to difficulties.

Keywords: Reception, comprehension, interpretation, active reading, lecturer strategies.

Rezumat

Procesul de receptare a unui text literar, conform lui C. Șchiopu, presupune trei etape esențiale: explicarea, comprehensiunea și interpretarea. Prima lectură are rolul de a descoperi temele vieții, a doua urmărește înțelegerea sensului literal, iar a treia permite analiza profundă și formularea de ipoteze. Comprehensiunea este văzută ca o reconstrucție semantică a textului, influențată de complexitatea acestuia și de competențele cititorului. Lectura activă, susținută de strategii adecvate, favorizează înțelegerea, în timp ce lectura pasivă poate genera dificultăți

Cuvinte cheie: receptare, comprehensiune, interpretare, lectură activă, strategii lectorale.

Pornind de la operațiile , savantului C. Șchiopu(Șchiopu,2016,p.22) delimitează etapele de receptare a sensului, care intervin în procesul lecturii:

- explicarea, denumită prima lectură, ca discurs didactic, solicită situații – problemă din viață, relevă problematizarea și învățarea prin descoperire pe exemple relevante cu identificarea setului de achiziții anterioare necesar abordării noului conținut;

- comprehensiunea textului sau lectura a doua înseamnă înțelegerea coerentă și substanțială a sensului literal;
- interpretarea textului, lectura a treia, presupune activitatea în care studentul cercetează, extrapolează, transfigurează obiectul și creează ipoteze analogice.

Sarcina comprehensiunii, în viziunea savantului C. Șchiopu (Șchiopu,2016,p.31), constă în a preîntâmpina dificultățile în reconstituirea semantică a textului literar și în desfășurarea gândirii logice. În așa mod, se abordează activ conținuturi pentru a produce sens, comprehensiunea textului literar fiind o realizare constructivă. Așadar, e important să înțelegem sensul textului literar și nu să extragem informații izolate. Lectura înseamnă mai mult decât pur și simplu să poți citi, ea implică un proces mental, în care au loc concomitent mai multe interacțiuni.

Procesul de comprehensiune se complică atunci când citim un text literar în limba română, iar dacă textul vizat nu e un text literar, ci unul de specialitate, intervin, prin urmare, mai multe dificultăți. În această ordine de idei, constatăm că atunci când citim un text în limba română, comprehensiunea și lectura au loc, de regulă, simultan. Ceea ce nu putem afirma, când citim un text în limba literară. Faptul că cunoaștem regulile de citire și pronunțăm corect conținuturile literare, încă nu înseamnă că înțelegem, ceea ce citim. Prin urmare, lectura și comprehensiunea, fiind procese simetrice, cunosc 2 extreme:

- faza inițială presupune lectură și comprehensiune consecutivă;
- faza finală denotă lectura și comprehensiunea simultană.

Trecerea de la comprehensiunea consecutivă la cea simultană are loc printr-o fază intermediară, realizată prin strategii lectorale aplicate corect de profesor. De altfel, chiar în limba și literatura română nu înțelegem de fiecare dată tot ce citim, în special, când lecturăm texte literare complicate cu limbaj literar necunoscut pentru elevi.

Din aceste considerente, sensul textului literar poate fi înțeles la intersecția dintre lectură și comprehensiune . iar dacă lectura și comprehensiunea nu ajung să se intersecteze, sensul textului literar rămâne neînțeles. Lectura activă favorizează comprehensiunea, iar cea pasivă, denumită citire (Țau,2015,p27), poate implica comprehensiunea numai în anumite condiții. Comprehensiunea textului literar depinde, prin urmare, de: competența lingvistică a elevului, complexitatea textului literar, strategiile lectorale utilizate.

În următorul tabel prezentăm, în plan comparativ, relațiile dintre lectură și comprehensiune.

Tabelul 1. Relații simetrice între lectură și comprehensiune

lectură activă (+comprehensiune)		lectură pasivă sau citire (-comprehensiune)	
în limba română	în limba străină	în limba română	în limba străină
texte literare	texte literare, care denotă un vocabular colocvial și structuri gramaticale elementare	lectura textelor de specialitate, ce solicită experiențe și cunoștințe specifice în domeniu	texte literare sau texte de specialitate, care conțin cuvinte și expresii necunoscute, precum și structuri gramaticale complicate
Lectura și comprehensiunea se intersectează: cu cât mai mult ne aprofundăm în lectură, cu atât mai mult înțelegem.		Lectura și comprehensiunea se îndepărtează: cu cât mai mult ne aprofundăm în lectură, cu atât mai puțin înțelegem.	

Atunci când elevii dispun de o competență lingvistică literară insuficientă și nu pot opera cu strategiile lectorale, comprehensiunea textului literar rămâne a fi carentă. În acest caz, cu cât mai mult citim, cu atât mai puțin înțelegem, deoarece fiecare context vine cu un mesaj nou, ce trebuie încadrat în conținutul mesajelor literare precedente, care fiind neînțelese corect, formează în psihicul nostru centre de informații confuze. Atunci când elevii dispun de o competență literară suficientă, pot opera cu strategiile lectorale și încadra informația nouă în sistemul de cunoștințe acumulat anterior, comprehensiunea textului literar trece de la un nivel la altul, culminând în multiple interpretări.

Lectura are, așadar, ca efect final interpretarea. Prin interpretare, înțelegem, de fapt, modalitatea de explicare a textului literar, utilizată atât ca metodă de evaluare, cât și ca obiectiv.

Interpretarea constituie astfel stratul obiectivat al înțelegerii (Baraliuc, 2010, p.100-p.170).

În teoriile lingvistice ale lecturii promovate de M. Călinescu (Călinescu, 2008 p.73-79), O. Costea (Costea, 2006 p.68) comprehensiunea și interpretarea sunt abordate ca procese simultane, pe când A. Crișan (Crișan, 1992, p.51-54) le descompune în trepte succesive, reprezentând 2 modalități diferite de înțelegere a sensului:

- comprehensiunea este cuprinderea textului din interior și aparține privirii inocente;
- interpretarea vizează textul din exterior și aparține privirii critice.

Din aceste considerente lingvistul M. Călinescu definește lectura ca proces prin care cititorul își creează propriul text literar, pornind de la cel al scriitorului. În opinia, lectura și receptarea anticipă interpretarea care e o explicație post-factum a textului. Prin urmare, lectura e o formă a receptării, care se dezvoltă în urma unor serioase procese de interpretare. Interpretarea, fiind considerată de către savantul basarabian C. Șchiopu a treia lectură, se bazează pe mai multe relecturi, presupune cântărirea critică a detaliilor și permite constituirea sensului integral al textului literar. Relectura e procesul de comprehensiune, iar interpretarea e rezultatul comprehensiunii, care are drept scop dezvoltarea atât a elementelor de text literar, cât și a celor de subtext, precum și a mijloacelor de exprimare a acestora (Schioapu,2016,p.38).

Revizuiind lectura și componentele ei, am elaborat un tabel, în care delimităm explicit distincțiile dintre lectură, decodificare, receptare și interpretare:

Tabelul 2.. Componentele lecturii (Manolescu,2000,p.127)

Receptarea - cadrul în care are loc lectura		
Decodificarea	Comprehensiunea	Interpretarea
baza procesului de formare a sensului; elementul cognitiv primar al lecturii	decodificarea sensului în modul cel mai eficient; înțelegerea coerentă și substanțială	reflectarea sensului global; elementul cognitiv superior al lecturii

În renumitul eseu „Fals tratat de vanatoare”, Alexandru Odobescu a deschis o nouă viziune în abordarea lecturii. Odată cu moartea autorului apare, de fapt, cititorul. În acest context, afirmăm că cititorul deține o însemnătate deosebită, fiindcă el descifrează tot ceea ce citește prin prisma experienței și a inteligenței proprii, evidențiind individualitatea interpretării. În această ordine de idei, constatăm că lectura nu e o simplă extragere de informații, ci e un proces complex, care vizează construire de sens și interpretare, influențat de factori socio-culturali în sprijinul acestei idei, aducem argumentele susținute de pedagogul rus N. Rubakin (Rubakin,1922, p.230), care a demonstrat pe baza unui vast material de referință că un text literar, în măsura în care e lecturat, depinde de cel ce îl citește, lecturafiind identificată cu antropomorfismul lectorului.

Așadar, în timpul lecturii are loc interacțiunea dintre interesele, cunoștințele anterioare și scopurile cititorului, pe de o parte, și oferta informațională a textului, pe de altă parte. Din această ofertă cititorul alege informațiile și le integrează cu cunoștințele sale anterioare. Prin urmare, procesul lecturii presupune un continuum de procese cognitive, reprezentat grafic în felul următor:

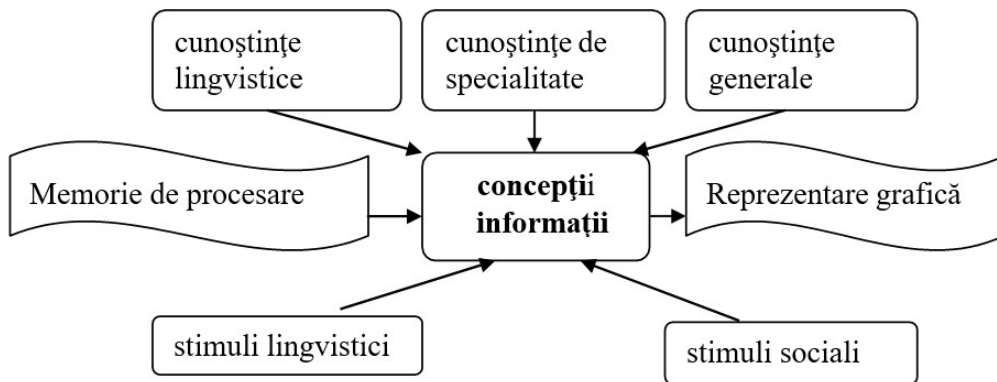

Figura 1. *Reprezentarea proceselor cognitive*

Cunoștințele generale, specifice și lingvistice, influențate de stimuli sociolingvistici, implică memoria de procesare, care antrenează procese cognitive, transformând informațiile înregistrate în concepții reflectate mental prin reprezentări grafice. Prelucrarea informațiilor extrase din text se realizează prin intermediul proceselor cognitive de identificare a sensului, de verificare, de apreciere și de prognozare. Așadar, lectura poate fi tratată ca un dialog între cititor și text, solicitat pentru a răspunde la imperativele creierului, antrenând procese *bottom-up* și *top-Down*:

- *lectură externă (proces bottom-up)* - cititorul se cufundă ascendent în text creându-și anumite reprezentări din informațiile citite, pe care le stochează în depozitul de cunoștințe și experiențe acumulate pe parcursul întregii vieți;
- *lectură internă (proces top-Down)* - cititorul verifică schematic, dacă reprezentările create sunt corecte, pentru a decide acceptarea sau respingerea lor.

Prin urmare, lectura rezultă din prelucrarea logică a informației, care încadrează informațiile extrase din text literar în sistemul de cunoștințe generale și specifice acumulate anterior. Lectura se realizează doar printr-un proces constructiv mental, în care ambele elemente (cunoștințe anterioare + informații noi) sunt conjugate într-o fază cognitivă intermediară. De aceea în timpul lecturii cititorul are nevoie de toate strategiile cognitive și metacognitive, necesare pentru a prelucra informația și a înțelege ulterior adecvat mesajul textului literar.

Este evidențiat faptul că, în procesul lecturii, înțelegerea textului nu se limitează la decodificarea cuvintelor, ci implică o serie de procese cognitive complexe. Comprehensiunea și interpretarea sunt etape fundamentale, dar simultane, care depind de competențele lingvistice ale cititorului, de strategiile lectorale aplicate și de experiențele anterioare ale acestuia. În acest sens, cititorul devine un creator activ al sensului textului, iar procesul de lectură devine unul continuu și dinamic, influențat de multiplele sale perspective și interpretări. Lectura și comprehensiunea sunt esențiale pentru formarea unei înțelegeri profunde și pentru dezvoltarea competențelor cognitive și metacognitive ale cititorilor.

Bibliografie

1. BARALIUC N.,(2010) *Formarea competenței de receptare a textelor literare de către copiii de vârstă preșcolară mare. Teză de doctor în științe pedagogice*, Chișinău,
2. CALINESCU M., (2008), *A citi, a reciti: modele de lectură. În: Magazin Bibliologic*, nr.1/2.
3. CORNEA P., (1998), *Introducere în teoria lecturii*. Iași,Ed. Polirom, ISBN 978-973-681-019-3.
4. COSTEA O,(2006),*Didactica lecturii, o abordare funcțională*, Iași: Institutul European,
5. CRISAN A. ,(1992),*Textul, lectura și proiectarea conținuturilor învățării*. În: Revista Limba română,
6. MANOLESCU N. (2000)*Componentele lecturii*, Brașov: Editura Aula,
7. MANOLESCU N,(2000), *Lectura pe înțelesul tuturor*, Brașov: Editura Aula,
8. RUBACHIN N,*Introduction à la psychologie bibliologique. La psychologie de la Création des Livres, de leur Distribution et Circulation, de leur Utilisation par les Lecteurs, les Ecoles, les Bibliothèques, les Librairies, etc. Théorie et Pratique*, Paris: J. Povolozky, 1922
9. ȘCHIOPU A. RADU , *Dezvoltarea competențelor lectorale ale elevilor la orele de limbă și literatură română. Teză de doctor în științe pedagogice.*,Chișinău, 2013
10. ȘCHIOPU C. *Metodologia educației literar-artistice a elevilor. Teză de dr. hab. în științe pedagogice*. Chișinau, 2016
11. ȚAU EL., *Exerciții de identitate*, Chișinău, Ed. Notograf Prim, 2015, ISBN 978-606-8256-56-6